

Розвиток українського

кіно

Словникова робота

- Художнє, або ігрове кіно — вид кіномистецтва, що зображує дійсність в образах, створених об'єднаними зусиллями сценариста, режисера, оператора, акторів та митців багатьох інших кінопрофесій. У кінострічках показані події, розіграні акторами.

Перші кінознімання

У 1893 році головний механік Одеського Новоросійського університету Йосип Тимченко винайшов і сконструював прототип сучасного кінознімального апарату та апарату для кінопроекції. Тоді ж він здійснив перші в світі кінозйомки — зафільмував вершників і металників списів. Із 7 листопада до 20 грудня 1893 року в готелі «Франція» (Одеса) демонструвалися ці дві стрічки.

У вересні 1896 року в Харкові фотограф Альфред Федецький зняв кілька хронікальних сюжетів. А вже в грудні — майже рік у рік з першим публічним кіносеансом у Парижі — Альфред Федецький влаштував кіносеанс у Харківському оперному театрі. У Львові 13 вересня 1896 розпочались регулярні кіносеанси французьких фільмів у Пасажі Гаусмана (проїзд Крива Липа), що тривали декілька днів.

Перший український фільм — «Запорізька Січ», зняв в 1911 Данило Сахненко в Катеринославі (нині Дніпропетровськ).

Піонери українського кінематографу початку 1900-х років віддавали перевагу екранізації популярних українських вистав «Наталка Полтавка» (за участю відомої актриси Марії Заньковецької), «Москаль-чарівник», «Наймичка». Тоді ж мала місце спроба створити фільми на українську історичну тематику («Богдан Хмельницький» за п'єсою Михайла Старицького). З дореволюційним кіно в Україні пов'язана творчість багатьох популярних акторів. Королевою екрану тих часів була Віра Холодна.

Меморіальна дошка Д.Сахненку у Дніпропетровську

Марія Заньковецька

Кіно сталінської доби (1920—1950-і роки)

З 1919 р. в Радянській Україні починається тотальне одержавлення кіно. 1922 року було засновано Всеукраїнське фотокіноуправління, якому вдалося реконструювати одеське і ялтинське підприємства, а 1928 року ввести в дію київську кінофабрику (майбутню Київську кіностудію ім. О. Довженка) — одну з найбільших та найсучасніших на той час у світі. Разом з тим, ігрове кіно намагалося поєднати революційну тематику з традиційною для попереднього періоду мелодрамою та пригодницькими жанрами («Укразія» П. Чардиніна; «Сумка дипкур'єра» Олександра Довженка). У цей час в Україні з'явилися також екранізації класичних творів національної літератури — «Тарас Трясило», «Микола Джеря», «Борислав сміється».

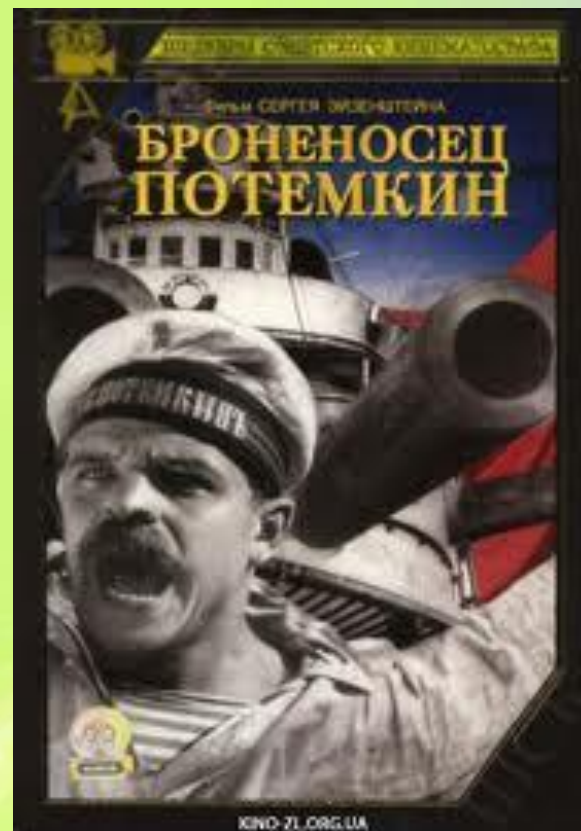

Кіностудія ім. О. Довженка

У Одесі проходили зйомки багатьох фільмів, що ставили московські кінорежисери. У 1925 р. на екрани країни вийшов кінофільм Сергія Ейзенштейна “Броненосець Потьомкін”, що увійшов в десятку кращих фільмів світового кінематографу і став візитною картою Одеси.

Сергій Ейзенштейн

Наприкінці 1920-х рр. в українському кінематографі дедалі гучніше почала заявляти про себе нова модерністська течія, що сформувалася у співпраці режисера Леся Курбаса з письменниками Майком Йогансенем та Юрієм Яновським.

[Леся Курбас](#) (1887–1937)

Юрій Яновський (1902 — 1954).

Особливу роль у становленні українського кіномистецтва відіграли фільми О.Довженка «Звенигора» (1928), «Арсенал» (1929), «Земля» (1930). Творчість Довженка піднесла вітчизняний кінематограф до світового рівня. Стилістика, створена Довженком, поклала початок напрямку, який визначають як «українське поетичне кіно».

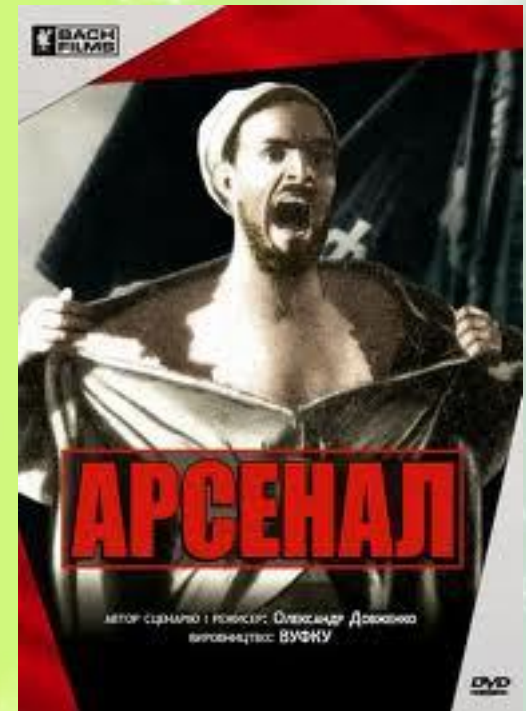
О.Довженко

Довженко на зйомках фільму, 1932 р.

«Земля»

Звукове кіно

У 1930 р. в Україні з'являється перший звуковий фільм — документальна стрічка Дзиги Вертова «Симфонія Донбасу», а наступного року глядачі почули голоси акторів у художньому фільмі О. Соловйова «Фронт».

Дзига Вертов

Дзиги Вертова «Симфонія Донбасу».

Наприкінці 1930-х тотальний терор у СРСР поєднується з кон'юнктурним поверненням до національно-історичної тематики. Фільми «Щорс» (1939) О. Довженка і «Богдан Хмельницький» (1941) Ігоря Савченка — дивовижне поєднання вимушеної заангажованості держзамовлення і очевидної режисерської та акторської обдарованості.

Кадри із фільму «Щорс».

Українське кіно часів Другої світової війни, частково евакуйоване на схід, було переважно підпорядковане ідеологічним завданням воєнної доби. Разом з тим, у цей час були зняті і справжні кіношедеври. До них можна віднести фільм «Райдуга» Марка Донського за сценарієм Ванди Василевської, який з надзвичайною художньою силою передає трагедію окупованого фашистами українського села.

Марк Донской

Фільм «Райдуга» Марка Донського

Сценарій Олександра Довженка «Україна в огні», який Сталін спочатку сприйняв схвально, потім було піддано розгромній критиці. Одною з причин цього, про що Довженкові натякнули, було те, що у сценарії нічого не було сказано про вирішальну роль Сталіна у перемозі над ворогом. Крім того, у фільмах воєнних років за вказівкою «вождя» пропагувалася ідея швидкої та легкої перемоги над фашизмом.

О. Довженко «Україна в огні».

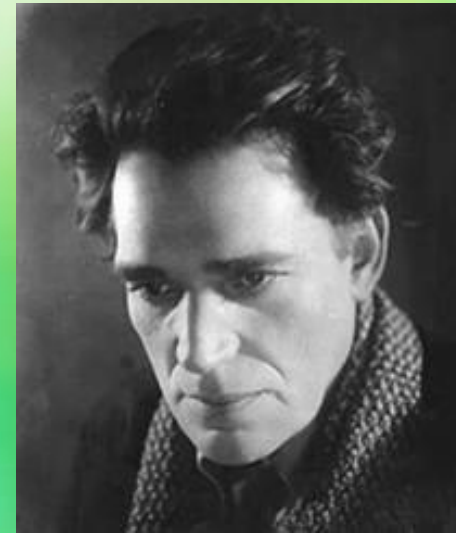
Хоча українські фільми 1945-53 рр. були обмежені жорсткими канонами “соціалістичного реалізму”, їх велику цінність складають високий рівень акторської гри (на екрані в цей час з'являються Михайло Романов, Амвросій Бучма, Дмитро Мілютенко, молодий Сергій Бондарчук) і високофахові роботи кінооператорів (“Подвиг розвідника”, режисер Борис Барнет, оператор Данило Демуцький; “Тарас Шевченко”, 1951, режисер Ігор Савченко, оператор Данило Демуцький та інші).

Дмитро Мілютенко

Сергій Бондарчук

Амвросій Бучма

Кіно “відлиги”

У часи політичної «відлиги» другої половини 1950-х — поч. 60-х рр. стрімко зростає українська кінопродукція. З'являються фільми, які досі користуються великим глядацьким успіхом: «Весна на Зарічній вулиці» (1956, режисери Марлен Хуцієв і Фелікс Миронер), «Спрага» (1959, Євген Ташков), «Іванна» (1960, Віктор Івченко), «Сон» (1964, Володимир Денисенко) «За двома зайцями» (1961, режисер Віктор Іванов).

“Весна на Зарічній вулиці”.

«За двома зайцями»

Українське поетичне кіно

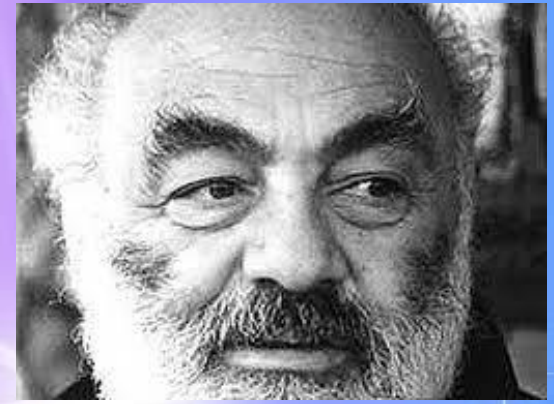
Український кінематограф 1960-70-х років представлений іменами світової ваги: режисери: Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко, Леонід Осика, Микола Мащенко; актори: Іван Миколайчук, Юрій Шумський, Гнат Юра, Костянтин Степанков, Микола Гринько, Богдан Ступка.

Юрій Іллєнко

Богдан Ступка.

Сергій Параджанов.

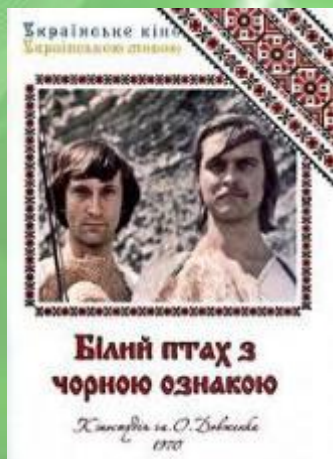
У цей час з'являються стрічки, які поклали початок унікальному феномену «українського поетичного кіно»: “Тіні забутих предків” Сергія Параджанова (1964), який отримав другу премію на 7 Міжнародному кінофестивалі в Аргентині; “Криниця для спраглих” Юрія Іллєнка (1965); “Камінний хрест” Леоніда Осики (1968), “Вірність” Петра Тодоровського (1965).

“Тіні забутих предків”

Однак реакційна політика т.зв. «застою» фактично знищила українське поетичне кіно. Режисер С.Параджанов був вилучений з кінематографу і громадянського життя. «Авторський» шедевр Кіри Муратової «Довгі проводи (1971) опинився під забороною. Драматична доля також спіткала фільми Юрія Іллєнка «Вечір на Івана Купала» (1968) та «Білий птах з чорною ознакою» (1971), який тріумфально отримав Золотий приз Міжнародного Московського фестивалю.

“Білий птах з чорною ознакою”

Фільм К. Муратової «Довгі проводи».

Фільм Ю. Іллєнка «Вечір на Івана Купала».

Згодом естетика українського поетичного кіно стимулювала режисерський дебют актора Івана Миколайчука («Вавілон – ХХ», 1979), а суттєві елементи поетичного кіно проявляються в стрічках Миколи Мащенка «Комісари» (1971) і «Як гартувалась сталь» (1973).

«Як гартувалась сталь»

«Вавілон-ХХ».

Радянське кіно України 1970-80-х років

У роки «застою» у СРСР розгортається новий виток боротьби проти національної української культури. Українське поетичне кіно було визнано владою архаїчним, відірваним від життя, ім'я Довженко почали згадувати з оглядкою. На багато років, унаслідок ідеологічної цензури, потрапили на полицю деякі зняті кінофільми (серед них «Криниця для спраглих», «Комісари»).

Попри бюрократизм українського кінопроцесу часів брежнєвської реакції в 1970-80 рр. з'являється низка фільмів, створених сильними творчими особистостями. На порозі «застою» Леонід Биков знімає картину «В бій ідуть одні «старики»» (1972.)

Л.Биков

Кадри з фільму «В бій ідуть одні „старики“»

Українськими кіностудіями було знято також кінострічки, які набули великої популярності у всьому СРСР: “Д’Артан’ян і три мушкетери” (1978, режисер Георгій Юнгвальд-Хилькевич), “Пригоди Електроніка” (1979, режисер Костянтин Бромберг), “Місце зустрічі змінити не можна” (1979, режисер Станіслав Говорухін), “Чародії” (1982, режисер Костянтин Бромберг), “Самотня жінка бажає познайомитись” (1986, режисер В’ячеслав Криштофович).

«Пригоди Електроніка».

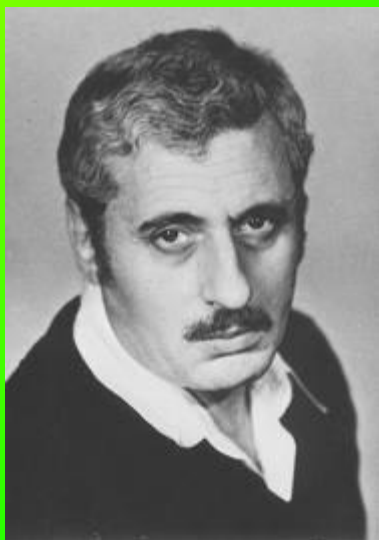
«Місце зустрічі змінити не можна»

«Чародії».

Неігрове та анімаційне кіно

У 1970-80-ті роки справжній розквіт переживало українське неігрове кіно. Київська кіностудія науково-популярних фільмів зняла величезний масив стрічок, серед яких зустрічалися справжні шедеври жанру («Мова тварин», «Чи думають тварини?», «Сім кроків за обрій» режисера Фелікса Соболева та ін.).

Фелікс Соболев

Словникова робота

- Науково-популярним називається кінематограф, призначений для пропагування наукових знань, адресований широкому колу глядачів.
- Документальним називається фільм, заснований на зніманні реальних подій, осіб. Реконструкції справжніх подій не належать до документального кіно. Ще одна категорія фільмів, що належить до документального кіно,— де освітні (навчальні) фільми, призначені для показу в школах та інших навчальних закладах.

Надзвичайно успішним був цей період і для українського анімаційного кіно. Стрічки режисерів Володимира Дахна (серіал «Як козаки...»), Давида Черкаського («Пригоди капітана Врунгеля, «Крила» та ін.), Леоніда Зарубіна («Солом'яний бичок»), Володимира Гончарова («Чумацький шлях») прославили українську анімацію за межами країни.

Володимир Дахно

Давид Черкаський

Словникова робота

- Анімація — метод створення серії знімків, малюнків, кольорових плям, ляльок або силуетів в окремих фазах руху, за допомогою якого під час показу їх на екрані з більшою швидкістю глядачам здається, що персонаж починає рухатися.

Кіно «перебудови»

За «перебудови» створюється багато фільмів, присвячених гострій соціальній проблематиці — “Астенічний синдром” Кіри Муратової (1989); “Бич Божий” Олега Фіалка (1988); “Розпад” Михайла Бєлікова (1990) та інші. Фільм Юрія Іллєнка «Лебедине озеро. Зона» (1989) здобув широкий міжнародний успіх.

Юрій Іллєнко

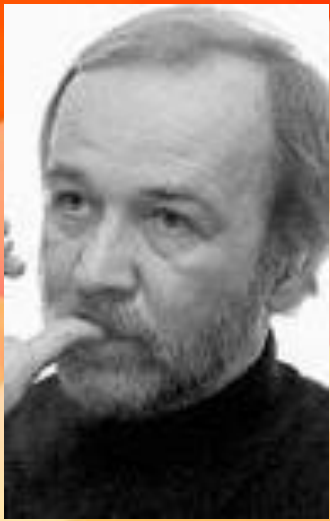
Олег Фіалко.

Кіра Муратова, 2006

Сучасність

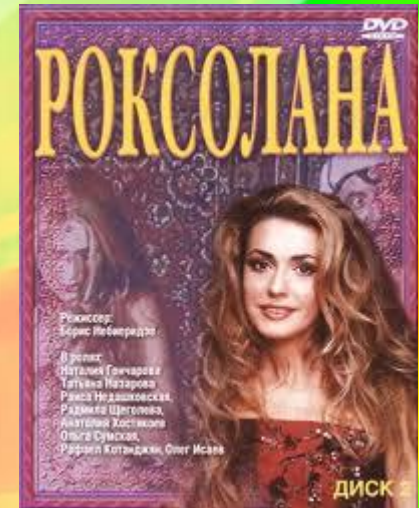
У 1990-х українське телебачення розпочало освоєння поширеного у всьому світі жанру телесеріалу («Роксолана», режисер Бориса Небієрідзе, «Острів любові», режисер Олег Бійма).

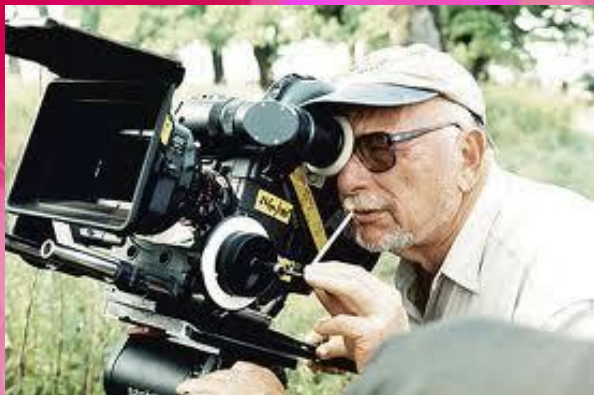
Олег Бійма

Борис Небієрідзе

На рубежі 2000-х р. низка українських акторів знімається у закордонних фільмах. Величезний успіх мав фільм польського режисера Єжи Гофмана «Вогнем і мечем», у якому український актор Богдан Ступка зіграв роль гетьмана Богдана Хмельницького.

Єжи Гофман.

«Вогнем і мечем»

З цього часу Богдан Ступка став головним гетьманом українського екрану — йому належать також ролі в історичному серіалі “Чорна рада” Миколи Засєєва-Руденка (2000) та фільмі Юрія Ілленка “Молитва за гетьмана Мазепу” (2001).

Богдан Ступка

Ю. Ілленка «Молитва за гетьмана Мазепу» (2001)

Історичні теми також стали провідними у творчості режисера Олесь Янчука. Впродовж 1990-х — першої половини 2000-х ним було знято такі фільми, як «Голод-33» (1991) про трагічну долю української родини часів Голодомору, «Атентат – Осіннє вбивство у Мюнхені» (1995), «Нескорений» (2000) і «Залізна сотня» (2004).

Олесь Янчук

Кадр із фільму
О.Янчука «Голод-33»

Протягом останніх років в український кінематограф прийшло нове покоління кіномитців. У 2001 р. початківець-постановник Тарас Томенко здобув перемогу в конкурсі «Панорам» Берлінського фестивалю. У 2003 році, вже в основному конкурсі того ж Берлінале, отримав Срібного ведмедя фільм українського аніматора Степана Коваля «Йшов трамвай №9».

У 2005 році стрічка «Подорожні» молодого українського режисера Ігоря Стрембіцького отримала Золоту пальмову гілку за короткометражний фільм.

В 2006 році відбулася також прем'єра першого українського трилеру «Штольня» (продюсер та оператор Олексій Хорошко, режисер Любомир Кобильчук).

Тарас Томенко

Ігор Стрембіцький

Олексій Хорошко

Любомир Кобильчук

В 2008 році вийшов фільм «Ілюзія страху», українського кінорежисера Олександра Кірієнка. Фільм знятий за мотивами одноіменного твору Олександра Турчинова. Був висунутий від України на нагородження кінопремію «Оскар».

Серед фільмів з найбільшими бюджетами можна відзначити «Сафо» (\$1,95 млн), «Двоє і війна» (\$2 млн)

Олександр Кірієнко.

